

روان شناسی تربیتی

مدرس : میثم عزیزآبادی



تربیت چیست ؟

آغاز تربیت انسان از بدو تولد است . او را تربیت می کنند تا زندگی کند و تا وقتی زنده است به تربیت نیاز دارد .

اما آیا زندگی انسان پدیده ای محدود است ؟ خیر ؛ زندگی انسان ابعاد و جوانب گوناگون دارد ، ابعاد جسمی ، روانی ، اجتماعی ، اقتصادی ، سیاسی و فرهنگی ... توجه و برخورداری انسان از هر یک از این جنبه ها چیزی است که از طریق **تربیت** حاصل می شود

اما دادن تعریفی جامع از تربیت مشکل به نظر می رسد

مشکل عمده ای که در تعریف تربیت با آن مواجه هستیم این است که تربیت پدیده ای مشخص و معین مانند فعل و انفعالات شیمیایی ، تغییرات فیزیکی یا پدیده ای زیستی نیست که بتوان بصورت **عینی** به مشاهده و توصیف آن پرداخت و به تعریفی دقیق و واقعی رسید .

بنابراین برای رسیدن به تعریف تربیت بحث را با توجه به معانی لغوی تربیت و کلماتی که مترادف با آن به کار می روند پی می گیریم . برای این منظور ابتدا به معنی کلمات تعلیم (آموزش) و تربیت (پرورش) و تدریس می پردازیم

تعلیم (آموزش) :

این واژه در لغت به معنای آموختن ، آگاهانیدن و .. است .

چون تعلیم گاهی مترادف با تربیت به کار می رود بهتر است توضیح بیشتری بدهیم تا تفاوت آنها بیشتر روشن شود .

تعلیم به امر انتقال معلومات نظری یا عملی از سوی معلم به شاگرد گفته می شود که با این انتقال هم کار تمام می شود . یعنی عمل آموزشی فرآیندی مداوم تلقی نمی شود ؛ بلکه جریانی **مقطعی** است که با انتقال معرفت مورد نظر پایان می یابد . بنابراین نباید به جای تربیت که فرآیندی مداوم و پیوسته است به کار رود

تربیت (پرورش) :

تربیت در لغت به معنای پروراندن است ..

در زبان فارسی ، هر دو کلمه تعلیم و تربیت هم در مورد انسان و هم در مورد حیوانات و گیاهان به کار می روند . اما وقتی یک متخصص تربیت بخواهد آنها را به کار گیرد باید حدود و ثغور آن را معلوم کند .

از معنی لغوی تعلیم در می یابیم که **شرط تحقق تعلیم ، آگاهی و شعور** **شخص تعلیم گیرنده است ؛** یعنی کسب دانش و شناخت باید **آگاهانه و از روی شعور** باشد در صورتی که حیوانات و گیاهان به این معنی تعلیم نمی یابند . به عبارت دیگر رفتار حیوانات در مقابل آموزشی که به آنها می دهیم بطور عمده **بازتاب های شرطی ناآگاهانه** است . یعنی آنها مانند انسان به اعمال و رفتار خود آگاهی ندارند و این بازتاب ها را نیز فقط در همان موقعیت مشابه موقعیت یادگیری از خود بروز می دهند و نمی توانند همانند انسان از آموخته های خود در **موقعیت های جدید** و بصورت **خلاقانه** استفاده کنند .

کاربرد لفظ تربیت در مورد حیوانات و گیاهان هم وضع مشابهی دارد .
دقت در معنی کلمه تربیت نشان می دهد که این کار مستلزم **رو به**
کمال بردن و رشد دادن است . ولی رشد در حیوانات و گیاهان نیز
دارای **حد معینی** است که با **رسیدن به این حد به کمال نیز رسیده اند**
اما کلمه تربیت در مورد انسان دارای کاربرد عمیق تر و وسیعتری است .

لفظ تربیت در زبان فارسی از جامعیت ویژه ای برخوردار است و شامل
تمام ابعاد وجودی انسان می شود .

تدریس :

به فعالیت خاصی گفته می شود که بوسیله معلم انجام می گیرد تا شاگردان مطلبی را بیاموزند . تدریس بصورت فردی یا گروهی و با روشها و ابزار های گوناگونی صورت می گیرد و مسئولیت عمده آن به عهده مدرس است...

از همه مهمتر چون عمل تدریس در موقعیت آموزشی معینی صورت می گیرد بنابراین همانند تعلیم جریانی **مقطعی** است و مداوم و پیوسته نیست ...

عوامل و عناصر تربیت :

فرآیند تربیت نیازمند وجود **دو** عامل است . که این دو عامل همان **معلم** و **شاگرد** است . ولی از آنجایی که انسان موجودی بالقوه آگاه و دارای اراده است از اینرو نمی توان نقش **خود** او را در تربیتش نادیده گرفت. از سوی دیگر نقش **جامعه** را نیز در جریان تربیت نباید فراموش کرد .

تربیت دارای عناصری نیز می باشد که شامل : **محتوا** ، **هدف** ، **روش** ، **زمان** و **مکان** تربیت نیز می باشد

عناصر تربیت :

محتوای تربیت :

در اینجا این سوال مطرح می گردد که مربی یا معلم چه چیزی را به شاگرد منتقل می کند؟؟ به مجموع آنچه در این فرایند انتقال داده می شود محتوای تربیت می گوئیم . نظام های آموزشی محتوای تربیت را براساس معیارها و ملاک هایی انتخاب می کنند که متاثر از سطح پیشرفت علوم ، فناوری و نوع فرهنگ بویژه نظام ارزشهای حاکم بر جامعه است

هدف تربیت :

هدف تربیت رساندن انسان به کمال و رشدی است که فرد شایستگی آن را دارد .

روش تربیت :

برای رسیدن به هدف تربیت (یعنی کمال رساندن انسان) می بایست روش مناسب نیز اتخاذ گردد ، روشی که منطبق با نیازها ، علائق و شخصیت یادگیرنده باشد .

مکان و زمان تربیت :

تربیت امری دائمی است که در هرجایی جریان دارد ، اما بخشی از آن به مثابه تربیت رسمی در دوره خاصی از زندگی انسان از سوی نهادهای رسمی انجام می گیرد و بخش اعظم آن بصورت غیر رسمی و مداوم است

موضوع تربیت :

موضوع تربیت به طور اعم موجودی است که رشد می کند و بالقوه استعداد بالندگی دارد و بطور اخص انسان کمال پذیری است که استعداد رسیدن به عالیتین مراحل کمال را دارد .

به این ترتیب وقتی سخن از تربیت به میان می آید ، مراد از آن **تربیت انسان** است

مراحل تربیت:

۱- مرحله پرستاری :

از انعقاد نطفه آغاز می گردد و بیشتر به فراهم کردن شرایط مناسب برای رشد در دوران جنینی و نوزادی اختصاص دارد

۲- مرحله تادیب :

که طی آن طبیعت حیوانی آدمی به طبیعت انسانی تبدیل می شود

۳- مرحله تعلیم :

طی آن فرد با قسمت اعظم تجارب پیشینیان آشنا می شود .

۴- مرحله خودسازی :

یا مرحله ای که شخص خود بر روی خویشتن تاثیر می گذارد

تعریف جامع تربیت :

تربیت عبارتند از فراهم کردن زمینه ها برای شکوفا کردن و به فعلیت رساندن استعداد های بالقوه انسان به منظور حرکت تکاملی او به سوی هدف مطلوب ، منطبق بر اصولی معین و برنامه ای منظم و سنجیده